

кандидата історичних наук: 07.00.02 / Попок Андрій Андрійович. – К., 2002. – 214 с.

30. Попок А.А. Формування та реалізація державної політики щодо закордонного українства: дис. на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління: 25.00.02 / Попок Андрій Андрійович. – К., 2010. – 368 с.

31. Постанова Ради Об'єднання українців Росії та Ради Федеральної національно-культурної автономії українців Росії «Про хід виконання рішень IV Конгресу Об'єднання українців Росії та III З'їзду Федеральної національно-культурної автономії українців Росії» від 14 квітня 2007 р. – Режим доступу до документа: <http://kobza.com.ua/content/view/1890/86/>

32. Романуха О.М. Розвиток українсько-російських відносин в сфері культури і науки (1991 – 2005 рр.): дис. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: 07.00.01 / Романуха Олександр Миколайович. – Донецьк, 2007. – 292 с.

33. Рябець О. Рідня. Торжество краси й таланту... У Києві з триумфом виступив Кубанський козацький хор. – Режим доступу до статті: <http://kobza.com.ua/content/view/3151/38/>

34. Савенко Є. Досвід роботи українського товариства «Вербиченька» у культурно-просвітницькому напрямку / Є. Савенко // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: Перша міжнародна наукова конференція, 8 – 10 березня 2006 р. – Львів, 2006. – С. 286 – 290.

35. Савенко Є. Ювілей української громади в Іжевську Савенко Є. Ювілей української громади в Іжевську. – Режим доступу до статті: http://ukrros.info/news/index.php?ELEMENT_ID=3380

36. Сінельникова В. Про київську «Крالیцю» у Росії. – Режим доступу до статті: <http://kobza.com.ua/content/view/3524/38/>

37. Сінельникова В. Український ономастикон Нижньоволзького регіону: до питання збереження етнічності українців Волгоградської області РФ / В. Сінельникова // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проєкція у майбутнє: Збірник матеріалів третьої Міжнародної науково-практичної конференції, 23 – 25 червня 2010 р. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – С. 258 – 263.

38. Сірук О. Народна хорова капела «Дніпро»: гран-прі для духовних нащадків О.Кошиця. – Режим доступу до статті: <http://philology.knu.ua/conf/dnipro.shtml>.

39. Стадніченко О.І. Проблема забезпечення прав національних меншин в міжнародних відносинах України і Російської Федерації: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук: 23.00.04 / Стадніченко Ольга Іванівна. – 220 с.

40. У Чернігові відміняють концерт Кубанського козачого хору через підтримку агресії Путіна. – Режим доступу до статті: <http://pik.cn.ua/print/8509/>

41. Украинский музыкальный салон в Москве. – Режим доступу до статті: <http://mos-ukr-capella.ru/main.php?file=salon#>

42. Чернієнко Д. Історична україністика в сучасній Росії: стан і шляхи розвитку / Д. Чернієнко // Світове українство як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті «...землякам моїм в Україні і не в Україні...»: Збірник матеріалів четвертої Міжнародної науково-практичної конференції, 23 – 24 серпня 2013 р. (у рамках IV Міжнародного конгресу світового українства). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 367 – 370

УДК 930.2:323.25(470+571)"1932/1933"

Віктор Гудзь

Російська історіографія голоду 1932-1933 років періоду перебудови

На етапі перебудови дослідження проблеми голоду 1932-1933 рр. російськими істориками зводилися переважно до встановлення його причин, характеру та демографічних наслідків. Трагедія села розглядалася як наслідок колективізації, а питання продовольчої політики у 1932 р., репресій і блокади сіл та цілих регіонів, які проливають світло на відмінності голоду в Україні і Росії, залишалися на другому плані. Протягом 1986-1991 років російська історична наука здійснила інтелектуальний перехід від пояснень голоду порушенням ленінського кооперативного плану, форсованою колективізацією та неурожаєм до визнання організованого характеру селянської трагедії в зернових регіонах СРСР. Проте російські історики вбачали причиною насильства Сталіна над селянством прискорену модернізацію країни, а не намір вдарити по республіканському сепаратизму чи націоналізму, відтак не визнавали Голодомору в Україні.

Ключові слова: російська історіографія, період перебудови, голод 1932-1933 рр., Україна.

Victor Gudz

Russian Historiography of Famine of the 1932-1933 in the Period of Perestroika

Russian historians were limited mainly by establishing the causes, nature and demographic consequences of the hunger in 1932-1933 at the stage of restructuring in the USSR. The famine is regarded as one of the key consequences of collectivization, but the issue of the food policy in 1932, repression and blockades of villages and entire regions that shed light on the differences famine in Ukraine and Russia, remained in the background. During the years 1986-1991 Russian historical science has made the transition intellectual explanations of the Great Famine from distortion Lenin's cooperative plan, forced collectivization and crop failure to recognize the nature of organized peasant tragedy in the grain regions. However, Russian historians saw as the cause Stalin's violence to the peasantry accelerated modernization of the country, not going to hit the republican separatism or nationalism, therefore refused to recognize the Holodomor in Ukraine.

Keywords: Russian Historiography, the Perestroika Period, Hunger 1932-1933, Ukraine.

Аналіз наукової літератури та суспільних змін дає можливість стверджувати, що у другій половині 1980-х рр. розпочався новий етап у розробці теми голодомору 1932-1933 рр. радянськими науковцями, який тривав до розпаду СРСР. Політика «перебудови» держави, яку проголосив Генеральний секретар ЦК КПРС М. Горбачов, і пов'язана з цим курсом демократизація й гласність, докорінно змінили історіографічну ситуацію.

З тих пір накопичилися тисячі публікацій з історії «соціалістичної реконструкції села» початку 30-х та її наслідків. Але історіографічне осмислення цього гігантського корпусу літератури загалом і російських досліджень теми зокрема істотно відстає від прикладних розробок теми.

Найбільший вклад у вивчення російського наукового доробку з історії голоду 1932-1933 рр. належить професору В. Кондрашину. У першому розділі своєї монографії вчений здійснив загальний огляд російської наукової літератури і джерел, розглянувши дослідження періоду перебудови лише побіжно [15]. Тож, як зазначала у 1999 р. Ю. Смірнова «... в історіографії теми практично відсутні роботи, присвячені дослідженню сучасної суспільно-політичної думки 1985-1991 рр. з проблем радянської історії 20-х - 30-х рр.» [20, с. 5]. З тих пір ситуація істотно не змінилася, адже в період перебудови у радянській Росії тема голоду не була такою злободенною, як в УРСР, де тільки за 1989-1991 рр. з'явилося понад 100 публікацій з неї.

Деякі автори взагалі не зважають на особливості історіографічного етапу з другої половини 1980-х років до розпаду СРСР, об'єднуючи його із сучасним [21, с. 6]. Безпосередньо російським дослідженням періоду перебудови про голод 1932-1933 рр. присвячена лише стаття миколаївської дослідниці К. Назарової [17, с. 206-214], у якій, звичайно, не було можливо охопити всього масиву публікацій цього бурхливого історичного часу.

У зв'язку з цим є потреба продовжити і розширити аналіз історіографічного комплексу російських наукових пошуків з історії Великого голоду 1932-1933 рр. та його наслідків для України доби перебудови, що і складає мету нашої роботи.

Як відомо, внаслідок реалізації на Заході Гарвардського проекту до 50-річчя Великого голоду та визнання голоду-геноциду комісією Конгресу США, політбюро ЦК КПРС змінило тактику замовчування трагедії на власну інтерпретацію подій. На березневому Пленумі ЦК КПРС 1989 р. М. Горбачов згадав насильницькі методи колективізації, дезорганізацію виробництва, посуху, звівши причини голоду до помилок влади та погодних умов.

Але натхненна «перебудовою» інтелігенція не чекаючи офіційного визнання, давала свій присуд сталінським злочинам. Прикметними особливостями історіописання 1986-1991 років були його полемічний характер, залучення в науковий обіг нових документів та надбань зарубіжних науковців, теоретична спрямованість.

Вперше в науковій літературі Радянського Союзу події в селах та станицях у 1932-1933 роках, характеризувалися як голод у колективній праці московських істориків 1986 р. Визнавалося, що в низці районів «незважаючи на прийняті заходи, не вдалося запобігти голоду» [13, с. 256].

Книга мала суперечливий, перехідний характер. Автори вбачали об'єктивні причини голоду у несприятливих кліматичних умовах, у затягуванні збору врожаю через дезорганізацію і «волинку», внаслідок чого в 1932 р. колгоспи втратили від 20 до 40% збіжжя. Проте називався і суб'єктивний фактор: відхід від ленінських принципів кооперації на селі, помилкова політика щодо селянства у 1932-1933 рр. [13, с. 256, 265].

Такі ідеї розвивали провідні історики-аграрники В. Данилов, М. Івницький, М. Вилцан, І. Зеленін [8; 9; 10; 11; 12]. Пріоритет серед радянських істориків у систематичному вивченні трагічних подій голоду належить В. Данилову. У 1987 р. у журналі ЦК КПРС історик резюмував, що надмірне форсування колективізації та застосування насильницьких методів її проведення спричинили «зайві жертви й голод 1932-1933 років» [6, с. 35]. На той час голод ще не розглядався як окрема наукова проблема, а вивчався в контексті колективізації сільського господарства СРСР [8; 11; 12; 13; 14].

Важливе значення для координації досліджень мав круглий стіл з історії колективізації (Москва, 24 жовтня 1988 р.), на засіданні якого І. Зеленін виділив як «окремі білі плями» проблеми хлібозаготівель та голоду 1932-1933 років [14, с. 9]. Учасники форуму зосередили увагу на обговоренні проблем відображення колективізації та голоду 1932-1933 рр. в громадській і науковій думці, визначення винуватців трагедії, висвітлення причин голоду.

В. Данилов відкинув закиди зарубіжних радянологів про те, що першопримичина голоду закладена вже в самій теорії марксизму-ленінізму і пов'язав продовольчу кризу з індустріалізацією країни, яка потребувала гігантських ресурсів, коштів від експорту зерна. Водночас науковець визнав помилки влади щодо надмірних засобів і масштабів хлібозаготівель 1932 року, під які потрапили як колгоспники, так і одноосібники [14, с. 4, 16].

Є. Осколков виділив цілу низку суб'єктивних чинників голоду: усунення прямого товарообміну між містом та селом, завищені хлібозаготівлі, дезорганізація колгоспів, брак матеріальної зацікавленості колгоспників, масові репресії проти селян, експорт зерна [14, с. 6-7]. Історик розглядав голод в Україні лише в сукупності з подіями в інших зернових районах, а епіцентром лиха вважав Кубань, Дон та Ставропілля, де села і станиці запекло протистояли хлібозаготівельним комісіям [14, с. 47-49].

Серед учасників форуму виділявся своїм баченням подій Ю. Черниченко. Голод 1932-1933 року та колективізація трактувалися ним як геноцид, спрямований проти вільного селянства, яке заважало своїм укладом Й. Сталіну встановити в країні абсолютну владу [14, с. 52-53].

Аналіз матеріалів круглого столу, показує, що його учасники вже у 1988 р. мали відмінності у концептуальному баченні проблем голоду 1932-1933 рр. – від наголосу на об'єктивні чинники трагедії до врахування комплексу факторів і навіть – до спланованого геноциду радянського селянства. Проте всі науковці поділяли думку про штучний характер голоду і його спільну природу для всіх зернових регіонів країни.

Дискусія навколо проблем, пов'язаних з голодом, тривала серед російських фахівців і в

заочному форматі. В. Данилов продовжував обґрунтовувати свою об'єктивістську точку зору, згідно якої трагічні події 1932-1933 рр. були наслідком надзавдань, поставлених перед аграріями у зв'язку з потребами індустріалізації, передусім металургійною промисловістю. Іншою причиною «комуністичного штурму» в селі історик обґрунтував складне міжнародне становище СРСР, що потребувало мобілізації всіх ресурсів країни для зміцнення військово-промислового комплексу. Водночас вчений засудив сталінські методи насильницької колективізації та надмірні обсяги вилучення хліба, що спричинили голод [8, с. 24-29]. Як вважав В. Данилов, дії Й. Сталіна неможливо оцінити інакше, як найтяжчий злочин проти селянства, що призвів у 1932-1933 рр. до штучного голоду у розвинутих сільському сподар-ських регіонах.

В. Данилов першим у Російській Федерації засудив спроби розглядати голод в Україні як виняткове явище. У 1988 р. дослідник долучився до дискусії на Заході між представниками тоталітарної і ревізійної школи, ставши на бік останньої. Зокрема, він виступив з жорсткою критикою праці Р. Конквеста «Жнива скорботи», вважаючи політизованим та ненауковим висновок американського вченого про антиукраїнський характер голоду [7]. Виступ В. Данилова проти специфіки голоду в Україні поклав початок протистоянню між українськими і російськими істориками, яке триває і досі. Заперечення «геноцидної» версії голоду в Україні росіянами пояснюється, по-перше, академічними мотивами, позаяк доказова база «геноцидної» версії голоду критикується багатьма дослідниками. По-друге, лейтмотивом дискусії між російськими і українськими вченими стало обопільне звинувачення в політичній кон'юктурі. Більшість російських істориків не заперечували наявності суб'єктивного чинника і деяких регіональних розбіжностей у подіях 1932-1933 рр. Проте вчені та політики Росії не брали на себе злочини сталінізму проти окремих народів, що суперечило ідеї рівності народів СРСР і перетворювало росіян на імперську націю.

Тим не менше, деякі історики мали дещо відмінну думку щодо співвідношення об'єктивних та суб'єктивних чинників голоду. І. Зеленін доводив, що через посуху у 1932 р. був недорід у трьох основних хлібних районах країни (Україна, Північний Кавказ, Поволжя), але влада ігнорувала цей фактор та кризовий стан колгоспів, «вибиваючи» підвищений план хлібозаготівель. І. Зеленін прямо не звинувачував режим у організації людомору, але, за його логікою, Й. Сталін, Л. Каганович та В. Молотов завищили норми хлібозаготівель, злочинно проігнорували масовий голод селянства і застосували репресії [10, с. 9-10, 15].

Поряд з Кубанню, історик вважав катастрофічним становище українського села, де хлібозаготівлі у жовтні 1932 року зупинились через апатію місцевих партійних організацій, які зрозуміли нереальність планів. Звідси направлення в республіку надзвичайної комісії з тими ж репресивними заходами, апробованими на селянах Кубані. Тобто науковець визнав у діях комісії елементи масового соціциду в Україні і Кубані, але не виокремлював національний фактор у намірах

сталінської верхівки. Серед наслідків голоду, крім людських втрат, І. Зеленін виділив крах надій селянства щодо протидії нав'язаному їм колгоспному ладу [10, с. 10-11]. У роки перебудови матеріали дискусій друкувалися і у виданнях монографічного характеру, що стало новим жанром у радянській історіографії. У виданні 1989 р. «Історики спорят», відправленому в набір ще у серпні 1988 р., один з розділів містить міркування науковців про характер подій у селі в 1932-1933 рр. Вчені висвітлюють сталінський «великий стрибок» початку 30-х років як відхід від ленінського кооперативного плану і засад «соціалістичної демократії» і засуджують диктатора за штучний голод. В. Куріцин причинами голоду називає скорочення поголів'я худоби, падіння врожайності, експорт зерна, репресивні заходи, введення паспортної системи, що обмежила пересування селян [2, с. 275-276].

Інша збірка праць, направлена до друку у листопаді 1988 р., була укладена із публікацій у газеті «Правда» вчених Інституту марксизму-ленінізму ЦК КПРС. Один із її розділів містить підрозділ про голод 1932-1933 рр. «Перші ж результати конкретно-історичного аналізу показали, – пишуть автори, – що голод, який забрав стільки життів, був найстрашнішим злочином Сталіна і його оточення» [5, с. 171].

На думку науковців, масовий голод охопив зернові регіони СРСР незалежно від національного складу населення. При цьому В. Данилов з колегами охарактеризували твердження «зарубіжних радянологів» про 7млн жертв голоду як намір викликати обурення Радянським Союзом і «соціалізмом взагалі». Вони підтримали оцінки деяких західних науковців про 3-4млн смертей від голоду.

За підрахунками архівіста В. Цяпліна, який віднайшов приховані матеріали перепису 1937 р., загальний дефіцит населення СРСР з 1927 по 1936 роки склав 8,6млн., з яких 3,8млн чол. становила смертність від голоду. В. Цяплін визнав, що саме український народ, складаючи лише п'яту частину населення СРСР, зазнав понад половину людських втрат від голоду – 2,9 млн чол. [22, с. 180]. На думку А. Волкова, який описав демографічну кризу на початку 1930-х років, голод був головною причиною того, що перепис 1937 р. Кремль визнав недійсним [3]. Статистичний вимір демографічної динаміки також показав, що з весни 1933 до кінця 1934 року рівень смертності сільського населення різко підвищився [1].

О. Осокіна нарахувала 3,8млн жертв голоду в СРСР. За її висновками, в Україні втрати населення склали 70% від загальносоюзних, причому в 1933 р. померло в 4 рази більше, ніж народилося, а найвищий коефіцієнт смертності характерний для Харківської, Київської і Вінницької областей. 92% голодних смертей припадало на сільську місцевість [18, с. 23].

За оцінками В. Переверзіна, який врахував, крім прямих смертей, кількість ненароджених, голод забрав життя 9,3 млн радянських людей [19]. Дослідник вважав головною причиною спаду народжуваності та голоду 1932-1933 років деградацію села внаслідок насильницької колективізації.

Розлогу інтерпретацію знаходила концепція «рукотворного» або ж «організованого» голоду, яку розвивали В. Данилов, І. Зеленін, М. Івницький, В. Кондрашин та ін. Історики наголошували, що в 1932-1933 рр. в Радянському Союзі була достатня кількість зерна для забезпечення сільського населення їжею до наступного врожаю. Названі опонентами цієї версії (О. Шубінім, С. Міронінім та ін.) чинники – дезорганізація сільгоспвиробництва, саботаж селян колгоспної праці за відсутності матеріальних стимулів та репресії проти них, скорочення тяглової сили не могли обумовити смертний голод. Таку катастрофу уможливила лише насильницька колективізація і злочинна політика хлібозаготівель, спрямована на забезпечення форсованої індустріалізації [16, с. 178-179]. Більше того, російські публіцисти (С. Куняєв, А. Латініна, Ю. Черниченко та ін.) у період перебудови сформулювали тезу про селянський геноцид засобом масової колективізації, яка з часом трансформувалася в ідею геноциду радянського народу або ж – російського народу.

Таким чином, на етапі перебудови дослідження проблеми голоду 1932-1933 рр. російськими істориками зводилися переважно до встановлення причин, характеру та демографічних наслідків трагедії. Голод розглядався як один із ключових наслідків колективізації, а питання продовольчої політики у 1932 р., репресій і блокади сіл та цілих регіонів, які проливають світло на відмінності голоду в Україні і Росії, залишалися на другому плані. Багато уваги надавалося встановленню причин масових репресій щодо селянства та обсягів демографічних втрат на селі в період «великого перелому», які, вслід за В. Даниловим, більшістю істориків оцінювалися в 3-4млн в масштабах СРСР. Протягом 1986-1991 років російська історична наука здійснила інтелектуальний перехід від пояснень Великого голоду порушеннями Сталінім ленінського кооперативного плану, форсованою колективізацією та неврожаєм до визнання організованого характеру селянської трагедії в зернових регіонах СРСР. Проте російські історики, на відміну від українських, вбачали причиною насильства Сталіна над селянством прискорену модернізацію країни, а не намір вдарити по республіканському сепаратизму чи націоналізму, відтак не визнавали Голодомору в Україні. Отже, у перебудовний період в російських наукових колах визріло власне концептуальне бачення подій 1932-1933 рр. в радянському селі, якого вони загалом дотримуються і сьогодні. Причини і обставини таких трактувань Москвою голоду у останні роки існування СРСР – справа наступних досліджень теми.

1. Андреев Е., Дарский Л., Харьков Т. Опыт оценки численности населения в СССР в 1926-1941 гг. // Вестник статистики. – 1990. – №7. – С. 38-46.

2. Борисов Ю. С., Курицын В. М., Хван Ю. С. Политическая система конца 20– 30-х годов. О сталине и сталинизме // Историки спорят. 13 бесед / Под ред. В. С. Лельчука. – М., 1989.

3. Волков А. Из истории переписи 1937 г. // Вестник статистики. – 1990. – №8. – С. 42-48.

4. Гордон Л. А., Клопов Е. В. Что это было?: Размышления о предпосылках и итогах того, что случилось с нами в 30-40-е годы. – М., 1989.

5. Данилов В., Ильин А., Тепцов Н. Коллективизация: как это было // Урок дает история / Под ред. В. Г. Афанасьева, Г. Л. Смирнова; сост. А. А. Ильин]. – М. 1989.

6. Данилов В. П. Октябрь и аграрная политика партии // Коммунист. – 1987. – № 16. – С. 28-36.

7. Данилов В. П. Дискуссия в западной прессе о голоде 1932-1933 гг. и «демографической катастрофе» 30-40-х годов в СССР // Вопросы истории. – 1988. – № 3. – С. 116-121.

8. Данилов В. П. Коллективизация сельского хозяйства в СССР // История СССР. – 1990. – №5. – С. 7-30.

9. Данилов В. П., Ивницкий Н. А., Вылцан М. А. Оглянуться в раздумье // Сельская новь. – 1987. – № 12. – С. 14-17.

10. Зеленин И. Е. О некоторых «белых пятнах» завершающего этапа сплошной коллективизации // История СССР. – 1989. – № 2. – С. 3-17.

11. Ивницкий Н. А. Горькие уроки коллективизации // Молодой коммунист. 1989. – № 11. – С. 65-70.

12. Ивницкий Н. А. Коллективизация сельского хозяйства в СССР: опыт, уроки, выводы. – М., 1988.

13. История советского крестьянства: в 5 т. – Т.2: Советское крестьянство в период социалистической реконструкции народного хозяйства, конец 1927-1937 / Гл. ред. В. П. Шершобитов; авт. тома И. Е. Зеленин, Н. А. Ивницкий, Ф. А. Каревский. – М., 1986.

14. Коллективизация: истоки, сущность, последствия. Материалы круглого стола. 24 октября 1988 г. // История СССР. – 1989. – №4. – С. 5-57.

15. Кондрашин В. В. Голод 1932-1933 годов: трагедия российской деревни. – М., 2008.

16. Кондрашин В. В. Голод 1932-1933 гг. в деревнях Поволжья // Вопросы истории. – 1991. – № 6. – С.178-180.

17. Назарова К. В. Російська історична наука кінця 1980-х – поч.1990-х років про голодомор 1932-1933 рр. та його наслідки для України // Наук. вісник Миколаїв. держ. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2009. – Випуск 27.

18. Осокина Е. А. Жертвы голода 1933 года: сколько их? // История СССР. – 1991. – № 5. – С. 23. С. 18-26.

19. Переверзин В. Двадцать миллионов // Молодая гвардия. – 1990. – № 7. – С. 277-283.

20. Смирнова Ю. В. Основные проблемы отечественной истории 20-х – 30-х годов XX в. в общественно-политической мысли середины 80-х – начала 90-х гг.: Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – М., 1999.

21. Хорошун Б. І. Продовольча політика в Україні в 1920-1930-х роках: Автореф. дис. ... д-ра іст. наук. – К., 1999.

22. Цаплин В. В. Статистика жертв сталинизма // Вопросы истории. – 1989. – № 4. – С.176-182

УДК 39 (478)

Лідія Дворницька

Синкретизм символіки у творах Віри Вовк та Емми Андіївської

У статті йдеться про те, що в умовах внутрішніх трансформацій та зовнішніх загроз неоціненного значення набуває консолідація українців як у державі, так і в усьому світі, тож чимало уваги приділяється відновленню єдиного загальнонаціонального культурного потоку шляхом налагодження стосунків з діаспорою. Вельми сприяють такій консолідації твори, що несуть у собі «підсвідомі расові первні» українського народу, заковані в етносимволах та архетипах, тісно пов'язаних з християнським віровченням. У творах Віри Вовк та Емми Андіївської, присвячених подіям 2014 року в Україні, біблійні сюжети, нерозривно сполучені з фольклорною символікою, мають на меті посилення впливу на реципієнта, правдиве відтворення буремних подій Революції Гідності та образу тернистого шляху індивіда й цілої нації до самовизначення і самовдосконалення.

Ключові слова: Євромайдан, Революція Гідності, жертвовність, добро і зло, фольклор, християнство, Біблія, символи, діаспора, емігранти, Нью-Йоркська група.

Lidia Dvornitska

Syncretism of Symbolics in the Works of Wira Wowk and Emma Andiyevska

The article says that in the conditions of internal transformations and external threats of invaluable value consolidation of Ukrainians acquires both in the state and in the whole world, therefore quite a bit attention is spared to proceeding in an only national cultural stream by adjusting of relationships with a diaspora.

Works that carry in itself "subconscious racial pervni" of the Ukrainian people very assist such consolidation, coded in etnosymboliks and arphetypes closely associated with a christian doctrine.

In works of Wira Wowk and Emma Andiyevska, devoted to the events of 2014 in Ukraine, Bible stories, closely connected with a folklore symbolics, strengthening of influence have for an object on a recipient, truthful recreation of stormy events of Revolution of Dignity and character of thorny way of individual and whole nation to self-determination and self-perfection.

Keywords: Euromaidan, Revolution of Dignity, oblatoryness, good and evil, folklore, christianity, Bible, symbols, diaspora, emigrants, New York group.

Кожному народу притаманне прагнення до самовизначення як нації та встановлення рівно-правних взаємин з представниками інших держав. Упродовж усієї історії українського народу його шлях до самоідентифікації та державотворення був нелегким і тернистим. І на цій дорозі безліч тяжких випробувань випало на долю представників прогресивно налаштованої інтелігенції, котрі за тоталітарного ладу були приречені або зраджувати власним ідеалам, або потерпати від цькувань та репресій, або покинути рідну країну.

Чимало діячів української культури, що в різний час виїхали за межі Батьківщини, не втрачали духовної єдності з рідним народом. Зокрема, представники Нью-Йоркської групи (української літературної організації, заснованої 20 грудня 1958 р. у Нью-Йорку) відображали у своїх творах прагнення досягнути не лише надбання мистецтва та фольклору, а й глибини людського духу і християнського віровчення. Серед митців-універсалів, які входили до даного мистецького угруповання, особливою яскравістю й самобутністю творчого доробку відзначаються Емма Андіївська (хоча сама вона вважає, що не належить до жодного мистецького угруповання, оскільки творить цілком осібно, у власній оригінальній техніці віршування й малювання) та Віра Вовк.

У наш час, коли в умовах внутрішніх трансформацій та зовнішніх загроз неоціненного значення набуває консолідація українців як у державі, так і у світі, чимало уваги приділяється відновленню єдиного загальнонаціонального культурного потоку шляхом налагодження стосунків з діаспорою. Вельми сприятимуть такій консолідації твори, що несуть у собі «підсвідомі расові первні» [9, с. 15] українського народу,

заковані в етносимволах та архетипах, тісно пов'язаних з народними віруваннями і християнським віровченням. Тож саме зараз, на нашу думку, актуальною є поставлена **проблема**: як християнська та фольклорна символіка використовувалася у віршованій спадщині Віри Вовк та Емми Андіївської, присвяченій подіям 2013-2014 рр. в Україні.

Об'єктом дослідження є вірші Віри Вовк та Емми Андіївської про Євромайдан, а також праці українознавців, істориків, літературних критиків, які досліджували роль християнської та фольклорної символіки у творчості письменників-емігрантів (зокрема, членів Нью-Йоркської групи), присвяченій подіям 2013-2014 рр. в Україні.

Предметом дослідження є інтерпретація ролі християнської та фольклорної символіки у поетичних творах Віри Вовк та Емми Андіївської про Євромайдан.

Мета нашої роботи – визначити, як Віра Вовк та Емма Андіївська використовували християнські й фольклорні символи у власній поетичній творчості, присвяченій Революції Гідності.

Для досягнення поставленої мети в нашій роботі передбачено такі **завдання**:

➤ на основі аналізу праць дослідників, вивчення текстів Святого Письма, а також поетичних творів Емми Андіївської та Віри Вовк з'ясувати смислове наповнення християнської символіки у Біблії та творчому доробку поетес;

➤ розглянувши творчий доробок мисткині виявити, які фольклорні символи та етнічні маркери вони найчастіше використовують у віршах про Євромайдан;